

Møte tirsdag den 23. mars kl. 10

President: Inge Lønning

Dagsorden (nr. 63) :

1. Interpellasjon fra representanten Øystein Djupedal til finansministeren:

«Etter lang tid med høy rente og sterk krone har renta gått ned og kronen svekket seg. Likevel ligger Norges Bank langt unna de mål som er satt for pengepolitikken. Inflasjonen er nå 0,1 pst., mens målet er 2,5 pst. på to års sikt. Etter endringen av mandatet er pengepolitikken preget av manglende stabilitet og forutsigbarhet, endringene i både inflasjon, rente og valuta har vært store, og arbeidsledigheten er steget til over 110 000. Det er åpenbart mange forhold som gjør det krevende å forutsi inflasjonen, noe sentralbanksjefen også var inne på i sin årstale. For en liten økonomi er det avgjørende at de ulike forholdene i økonomien trekker i samme retning. En ensidig vektlegging av inflasjonen har derfor vist seg å være uheldig og å vanskeliggjøre oppfylling av mandatet.

Vil statsråden være enig i at det er avgjørende for å oppnå økonomisk stabilitet og lavere arbeidsledighet at penge-, struktur-, finans- og inntektspolitikk virker sammen?»

2. Innstilling frå næringskomiteen om statlig miljøansvar på Raufoss (Innst. S. nr. 147 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 40 (2003-2004))
3. Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ola D. Gløtvold, Morten Lund og Åslaug Haga om dekning av opparbeidet gjeld i helseforetakene for 2002 og 2003 (Innst. S. nr. 146 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:10 (2003-2004))
4. Referat

Presidenten: Representanten Trine Skei Grande vil fremsette et privat forslag.

Trine Skei Grande (V) [10:01:51]: Jeg vil på vegne av meg selv legge fram et forslag om å la kommunene håndheve foreldrebetaling i grunnskolen.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Øystein Djupedal til finansministeren:

«Etter lang tid med høy rente og sterk krone har renta gått ned og kronen svekket seg. Likevel ligger Norges Bank langt unna de mål som er satt for pengepolitikken. Inflasjonen er nå 0,1 pst., mens målet er 2,5 pst. på to års sikt. Etter endringen av mandatet er pengepolitikken preget av manglende stabilitet og forutsigbarhet, endringene

i både inflasjon, rente og valuta har vært store, og arbeidsledigheten er steget til over 110 000. Det er åpenbart mange forhold som gjør det krevende å forutsi inflasjonen, noe sentralbanksjefen også var inne på i sin årstale. For en liten økonomi er det avgjørende at de ulike forholdene i økonomien trekker i samme retning. En ensidig vektlegging av inflasjonen har derfor vist seg å være uheldig og å vanskeliggjøre oppfylling av mandatet.

Vil statsråden være enig i at det er avgjørende for å oppnå økonomisk stabilitet og lavere arbeidsledighet at penge-, struktur-, finans- og inntektspolitikk virker sammen?»

Øystein Djupedal (SV) [10:03:38]: Siden interpellasjonen ble levert inn, er inflasjon på pluss 0,1 pst. blitt til deflasjon på 0,1 pst. Norges Bank ligger langt unna det som er det operative målet for pengepolitikken; 2,5 pst. inflasjon på to års sikt.

Bom på bom, skrev Dagens Næringsliv den 19. februar om Sentralbankens håndtering av pengepolitikken. Det er mange grunner til at Norges Bank bommer, og ikke alt er selvforskyldt. Svakere utvikling enn ventet i internasjonal økonomi og økt import fra lavkostland har bidratt til lavere inflasjon.

Men vi kan heller ikke se bort fra Norges Banks eget ansvar. På rentemøte i juli 2002 valgte Norges Bank meget overraskende å heve renten med et halvt prosentpoeng, og den ble ikke redusert før i slutten av oktober samme år. Men da hadde ulykken allerede skjedd. Resultatet husker vi, og det lever vi med ennå. Kronekursen steg og resulterte i det Jens Petter Ekornes kalte et blodbad i norsk industri. Vi vet i dag at dette året gikk 15 000 arbeidsplasser tapt, hovedsakelig i industrien, og svært mange i eksportindustrien, på grunn av den ekstraordinære økningen av kronekursen.

Hvor mye av dette som skyldes Norges Banks feilvurdering av norsk økonomi, og hva som skyldes et generelt høyt kostnadsnivå og manglende konkurransekraft, er vanskelig å si. Men med ti påfølgende rentesenkninger gir dette en klar indikasjon på hvor feilaktig beslutningene sommeren 2002 var. Det er grunn til å frykte at Norges Banks beslutning mer var motivert ut fra et lønnsoppgjør Norges Bank syntes var for gunstig for arbeidstakerne, enn en kjølig betraktning av norsk økonomi. Det er grunn til å anta at en mer nøktern analyse, med vektlegging av flere forhold i økonomien, ikke minst kronekursen knyttet til konkurranseutsatt industri, ville måtte resultere i en annen konklusjon.

I nasjonalbudsjettets avsnitt om pengepolitikken siteres Holden II-utvalget på følgende:

«Samtidig vil utvalget understreke at pengepolitikken må ta hensyn til at vedvarende store utslag i valutakursen kan innebære betydelige og langvarige realøkonomiske kostnader for konkurranseutsatt sektor, og etter hvert også for økonomien som helhet.»

Departementet sier seg enig i disse vurderingene.

Det kan vanskelig oppfattes som annet enn en klar korreks av Norges Bank, som så seint som i Penger og Kreditt nr. 3 for 2002 skriver:

«Pengepolitikken kan ikke anvendes til å påvirke hvor bredt konkurranseutsatt næringsliv vi skal ha over tid.»

Departementet er med andre ord ikke enig i Norges Banks vurdering av sin egen rolle.

Men det er grunn til å dvele noe lenger ved det samme resonnementet etter det siste rentemøtet. Renten ble satt ned 0,25 pst. med begrunnelsen forventning i markedet. Det framgår tydelig, særlig på pressekonferansen, at Norges Bank egentlig ikke var overbegeistret for å sette ned renten, men siden de instrumentelt har fulgt sine egne formler siden mandatet ble endret, måtte de gjøre det også nå, men renten ble satt ned mindre enn det markedet hadde forventet. Inflasjonen var som kjent negativ sist måned, noe som skulle ha indikert en større rentesenkning enn 0,25 pst.

I pressemelding fra banken etter det siste rentemøtet sies det:

«Hovedstyret har som et alternativ vurdert å ikke endre renten nå og eventuelt holde renten lav lenger enn ellers. Hovedstyret fant det likevel ikke riktig – etter det fallet vi har sett i inflasjonen – å bryte markert med forventningene i penge- og valutamarkedet.»

Det var med andre ord forventningene i pengemarkedet og ikke hva som saklig sett var mest tjenlig for nasjonen, som var utslagsgivende for den beslutning som Norges Banks hovedstyre tok. Det er dette som er bakgrunnen for denne interpellasjonen.

Det er grunn til å anta at det er nødvendig med politiske signal og politisk påtrykk for at Norges Bank skal velge en mer fleksibel tilnærming til sitt mandat. Etter tre år med inflasjonsmål har vi riktignok fått lavere rente og lavere inflasjon, men vi har også fått 110 000 arbeidsledige, store svingninger i rente, kronekurs og prisvekst og en konkurranseutsatt sektor som sliter. Det private forbruket og boligprisene har riktignok – og kanskje naturlig nok – steget jamt og trutt, men spørsmålet er om det var dette som var hensikten med omleggingen av pengepolitikken. En rekordstor arbeidsledighet som ikke synker, trass i lavere rente, stor privat etterspørsel og svingning i pengepolitikken, var det det som var hensikten med omleggingen av mandatet? Er det det Norges Bank er satt til å utføre? Svaret på dette er et entydig nei. Det er bare politiske myndigheter som til sjuende og sist kan gjøre noe med dette.

Det er nemlig ikke sånn at sentralbanken, selv om den gjerne liker å framstille det sånn, er uavhengig. Sentralbanken er fremdeles i Norge underlagt Finansdepartementet, og for å minne Stortinget på det: Finansdepartementet er fortsatt underlagt denne sal.

Effekten av ti rentesenkninger har ikke vært som Norges Bank forventet. Industrien er fremdeles tilbakeholden med å investere, og det private forbruket øker. Faren for en lånefinansiert kjøpefest er til stede, og starten på 1990-tallet er fremdeles ikke lenger tilbake enn at svært mange av oss husker det. Og de som har glemt det, bør snarest minnes på hva situasjonen var da, med den lånefinansierte kjøpefesten svært mange prøvde å delta i på det tidspunktet.

Norges Bank har dessverre gått seg inn i et ideologisk spor nasjonen ikke er tjent med, og som de derfor må hjelpes ut av. Det kan virke som om Norges Bank mener at forholdet til inflasjonen i seg selv er målet med pengepolitikken. Men bare for å gjøre det uttrykkelig klart: Det er det altså ikke. Det er de realøkonomiske forhold som for nasjonen teller, ikke inflasjonens absolutte mål. Det er sysselsetting, altså arbeidsledigheten, det er produksjon og velstand som er meningen og målet med politikk – ikke minst pengepolitikk.

Når det er nødvendig å dvele ved dette, skyldes det at Norges Bank fremdeles fastholder at de styrer etter et rent inflasjonsmål. Så sent som i den åpne høringen i Stortinget i høst i forbindelse med kredittmeldingen fastholdt sentralbanksjefen at det var avsnitt 3 i mandatet man fra bankens side valgte å vektlegge. Det betyr at de tre øvrige forhold som er nevnt i mandatet helt eksplisitt – produksjon, sysselsetting og ikke minst kronekurs – velger sentralbankens styre å se bort fra, i hvert fall å vektlegge vesentlig mindre. Det er all mulig grunn til å anta at det er her årsaken til de store feilvurderingene ligger begravd. Den økonomiske horisonten blir for snever, og målene for pengepolitikken drukner i et enøyd inflasjonsfokus.

Med en liten, åpen økonomi, som Norge har – norsk økonomi er ikke større enn New Jerseys, men heldigvis har vi fremdeles en egen valuta – kan en ikke vektlegge ett forhold i økonomien alene og se bort fra andre realøkonomiske forhold som har betydning. Det er både ulogisk og uriktig og ikke minst uklokt. Er det noe de siste årene har lært oss, er det akkurat dette. Det er avgjørende at penge-, struktur-, finans- og inntektspolitikk virker sammen, og ikke minst at myndighetene forstår og vektlegger denne sammenhengen. Det er stadig vekk overraskende at enkelte av ideologiske årsaker velger å tro noe annet. Norge er ikke større enn at det skulle være ganske åpenbart at det er avgjørende for stabilitet og forutsigbarhet i pengepolitikken at man spiller på lag.

Dette er grunnen til at jeg nok en gang må ta dette spørsmålet opp med finansministeren, nemlig at uansett hvordan man prøver å late som om det eksisterer en ansvarsdeling i økonomien mellom myndigheter, partene i arbeidslivet og Norges Bank, hviler hovedansvaret på denne sal, Norges nasjonalforsamling. Å påstå noe annet er ansvarsfraskrivelse, ikke ansvarsdeling. Norges Bank må revurdere sin instrumentelle tilnærming til det de selv definerer som et inflasjonsmål, men som saklig sett – gitt at man leser mandatet slik det er skrevet – ikke er det. Inflasjonens mål er først omtalt i tredje avsnitt.

Det er ikke nytt at SV mener dette. Det har vi ment siden omleggingen av pengepolitikken. Jeg innser at faren er stor for at det ikke skal skje en omlegging, fordi det er vi som – nok en gang – velger å ta det opp, og fordi jeg vet at politikk ikke bare er fakta, politikk er også prestisje. Men om ikke finansministeren velger å låne øre til SV, håper jeg at finansministeren velger å låne øre til direktøren for Statistisk sentralbyrå, som i siste Økonomisk utsyn, publisert bare for få dager siden, sier i forordet:

«Når de internasjonale bindinger og usikkerheten knyttet til utviklingen i de faktorene som bestemmer prisutviklingen framover, er større enn tidligere antatt, bør det vurderes å gjøre inflasjonsstyringen i pengepolitikken mer fleksibel. I praksis må den også i større grad måtte fastlegges i forhold til den faktiske utvikling utenlands, framfor å være basert på absolutte mål satt partielt for Norge.»

Det er nemlig sånn at det er avgjørende for økonomisk stabilitet og lavere arbeidsledighet at penge-, struktur-, finans- og inntektspolitikk virker sammen, noe jeg antar at finansministeren uten videre vil si seg enig i. Virkeligheten har slått i hjel det rene inflasjonsstyringsmålet.

Presidenten: Da får vi høre om finansministeren har noen øre å låne!

Statsråd Per-Kristian Foss [10:14:01]: Norsk økonomi har opplevd en periode med svak økonomisk vekst og forverret konkurransevne, med høyere arbeidsledighet som resultat. Nå ser vi imidlertid at utviklingen snur: Den økonomiske veksten tar seg opp, konkurransevnen er forbedret, og økningen i ledigheten har stanset opp. Den økonomiske politikken gir nå positive resultater, og flere kan føle trygghet for jobbene sine.

Denne utviklingen er gjort mulig fordi samspillet mellom finanspolitikken, pengepolitikken og inntektspolitikken har fungert godt. I nasjonalbudsjettet for i år omtalte Regjeringen samspillet mellom de ulike områdene på følgende måte:

«Budsjettpolitikken og pengepolitikken må virke sammen for å bidra til en stabil utvikling i produksjon og etterspørsel ... Retningslinjene for den økonomiske politikken innebærer samtidig at pengepolitikken har fått en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen. Dette betyr at en bør utnytte handlingsrommet i pengepolitikken dersom utsiktene for økonomien endres. I tillegg kan det oppstå situasjoner der en aktiv bruk av budsjettpolitikken er påkrevd, enten fordi kapasitetsutnyttningen er særlig lav, eller fordi presset i økonomien er svært høyt.»

Et stramt arbeidsmarked resulterte i sterk lønnsvekst i 2002, godt over det som er forenlig med inflasjonsmålet. Dette var femte året på rad med en klart høyere lønnskostnadsvekst i Norge enn hos handelspartnerne. Den høye lønnsveksten gjorde at Norges Bank i 2002 førte en stram pengepolitikk ved å holde norske renter på et høyt nivå, og klart over rentenivået internasjonalt.

Gjennom 2003 la Norges Bank om pengepolitikken i en ekspansiv retning. Begrunnelsen for rentenedsettelsene var bl.a. knyttet til at veksten i konsumprisene ble lavere enn Norges Bank hadde ventet, og utsikter til svakere vekst også i norsk økonomi.

Budsjettpolitikken for 2003 ble lagt opp for at en skulle kunne utnytte handlingsrommet i pengepolitikken. Dette har gitt resultater, Norges Bank har redusert renten med 5 prosentpoeng siden desember 2002, til 1 pst. Samtidig har kronen svekket seg med ca. 12 pst.

Lønnsveksten ble betydelig lavere i 2003 enn i det foregående år. Dette var nødvendig for å bane veien for lavere rente og en konkurransedyktig kronkurs. Norske bedrifter lever vesentlig bedre med dagens nivå på kronkursen enn med nivåene i 2002 og i begynnelsen av 2003. Slik sett har også det inntektspolitiske samarbeidet vært vellykket. Utsiktene til et moderat lønnsoppgjør i 2004 – altså inneværende år – synes gode.

Som jeg allerede har påpekt, preges norsk økonomi nå av økt vekst og optimisme. Det ventes høyere økonomisk vekst og lavere nivå på ledigheten enn da Regjeringen la frem budsjettet i oktober i fjor. Jeg viser bl.a. til anslag som nylig er lagt frem av Statistisk sentralbyrå og Norges Bank. Jeg har også lagt merke til at Statistisk sentralbyrå i Økonomisk utsyn sa at stabiliseringspolitikken i 2003 var vellykket. Samspillet i den økonomiske politikken har følgelig bidratt til at vi fikk en kort periode med svakere økonomisk vekst, sammenlignet med tidligere nedgangskonjunkturer siden 1970-tallet.

Som representanten Djupedal påpeker, er prisstigningen nå nede på et svært lavt nivå. Tolvmånedersveksten i konsumprisene korrigert for avgifter og utenom energivarer – som måler den underliggende prisstigningen – viste i februar et fall på 0,1 pst. Inflasjonen har i lengre tid særlig blitt trukket ned av prisfall på importerte konsumvarer, en utvikling som bl.a. må ses i lys av styrkingen av den norske kronen gjennom 2001 og 2002 og økende importandel fra lavkostland som f.eks. Kina. Dessuten har økt konkurranse innenlands bidratt til å trekke prisveksten ned. Lav prisvekst som følge av at priser på varer vi importerer, faller, eller som følge av sterk produktivitetsvekst, bidrar isolert sett til vekst i realinntektene og økt velferd.

Vi har et fleksibelt inflasjonsmål i pengepolitikken. Dette betyr at man i rentesettingen må avveie hensynet til stabilitet i produksjon og sysselsetting opp mot hensynet til lav og stabil inflasjon. Å rope på fleksibilitet i pengepolitikken er å slå inn åpne dører. Vi har et fleksibelt inflasjonsmål. Norges Bank har tydelig understreket at de tolker forskriften slik. I siste inflasjonsrapport sier de f.eks.:

«Norges Bank har avveid hensynet til å bringe inflasjonen tilbake til målet og hensynet til å unngå at veksten i produksjonen etter hvert kan bli for sterk.»

Departementet har også flere ganger i meldinger til Stortinget understreket at inflasjonsmålet er fleksibelt, bl.a. i nasjonalbudsjettet for inneværende år og i den siste kredittmeldingen som ble levert.

Pengepolitikken gir nå sterke vekstimpulser til den økonomiske utviklingen. I denne situasjonen kan en ny, kraftig økning i bruk av oljepenger føre til forventninger om høyere rente fremover, og kronen vil igjen kunne styrke seg markert. Utviklingen gjennom 2001 og 2002 viste hvilke alvorlige følger dette kan få for den konkurranseutsatte delen av norsk næringsliv, og dermed for balansen i norsk økonomi. Det er viktig at vi lærer av disse erfaringene. Det bør nok gi seg utslag i at finanspolitikken legger til rette for en sunn utvikling i norsk økonomi,

med høy sysselsetting og bedret konkurransevne. Bare slik kan vi trygge morgendagens velferd.

Øystein Djupedal (SV) [10:20:27]: Finansministerens innlegg var for så vidt forutsigbart, i den forstand at det var en oppsummering av situasjonen i norsk økonomi sett fra Finansdepartementet. Jeg synes at presiseringen av at vi har et fleksibelt mål i pengepolitikken, er riktig. Det er riktig at Finansdepartementet gjennom ulike publikasjoner, ikke minst i nasjonalbudsjettet, har understreket at det er å forstå slik, som jeg også gjentatte ganger har sagt. Problemet med dette er at det ikke oppleves slik gjennom Norges Bank og den måten de håndterer disse spørsmål på i sine rentemøter. På mange måter er det en litt paradoksal situasjon at vi har et mandat for pengepolitikken som åpner for fleksibilitet, mens den praktiseres ortodoks, mens man f.eks. i EU har en meget ortodoks tilnærming, men en fleksibel praktisering. Det gjør jo at mange med forventninger til eurobanken stadig vekk skuffes, fordi EU velger å vektlegge en helhet i økonomien i større grad enn det det faktisk åpnes for i det mandatet som eurobanken har.

La meg også si at grunnen til at jeg tar opp dette på nytt, er at jeg frykter, særlig gjennom de signaler som også er gitt fra Norges Bank, at man skal gå videre ned. For inflasjonen vil forbli lav over en lang periode, det vet vi. Den var negativ sist måned. Det kan selvfølgelig bli pluss 0,1 pst. neste gang, men uansett er vi milevis unna det som er målet for pengepolitikken. Hvis man skal følge den instrumentelle måten banken så langt har håndtert dette på, vil man kutte renten enda mer. Det vil bety at vi snart er nede på et rentenivå som er i nærheten av det rentenivået Japan har vært på, og hvis man tenker på Japan de siste 10–15 år, vil en jo kunne si at det var akkurat dette som var helt ødeleggende for japansk økonomi. Det vi nå trenger, er altså ikke flere rentesenkinger, uansett om inflasjonen forblir lav. Det vi trenger, er mer aktiv bruk av finanspolitikken, mer aktiv bruk for å få ledige hender i arbeid, mer aktiv bruk av de mange andre stimuli som økonomien kan få, ikke minst fra Stortinget. Hvis man velger å gå videre ned på renten, vil det selvfølgelig bidra til økende etterspørsel. Men hva vi da etterspør, er et åpent spørsmål. Vi vil i større grad etterspørre bolig, og boligprisene vil gå opp. Vi vil etterspørre flere forbruksvarer, hovedsakelig importert fra Kina eller Østen, som i stor grad også vil bety at en lav inflasjon vil forsterkes. Det betyr at dette ikke er instrumentet for å få ledige hender i arbeid og få dette samfunnet til å gå rundt. Det er vår oppgave som politikere å ta tak i dette. Men jeg frykter jo at med de signaler som Norges Bank gir, med en slik instrumentell tilnærming, vil man gå videre på denne linjen, som vil forsterke uheldige tendenser i norsk økonomi. Derfor ønsker jeg veldig klart og entydig at sentralbanken vektlegger det finansministeren nå sier, for finansministeren sier entydig at vi har et fleksibelt mål. Å si noe annet er å slå inn åpne dører, hvis jeg siterer finansministeren rett. Dette er et utvetydig signal til Norges Bank om at de har å legge om sin praksis til en mer fleksibel forståelse i tråd med det som er virkelighe-

ten i norsk økonomi, og i tråd med det som er virkeligheten i det norske samfunn. Vi må ikke gå videre på denne galeien Norges Bank nå har startet på.

Statsråd Per-Kristian Foss [10:23:46]: Jeg forstår at interpellanten er fornøyd med måten Regjeringen definerer mandatet for Norges Bank på. Tatt i betraktning at dette også er stortingsbehandlet ved gjentatte anledninger, er det ikke overraskende. Jeg forstår at interpellanten mener at Norges Bank ikke praktiserer i tråd med Stortingets forutsetninger. Det er en oppfatning jeg er helt uenig i. Det er kanskje også det som er bakgrunnen for at Stortinget selv ved gjentatte anledninger har understreket at det ikke er Stortinget som forestår den jevnlike implementering av mandatet, men at det er overlatt til hovedstyret i Norges Bank.

Jeg tror det kreves mer enn politisk retorikk for å forstå hvordan pengemarkedet fungerer nasjonalt og internasjonalt, bl.a. som interpellanten var inne på i sitt innlegg, at forventninger i pengemarkedet er en faktor uten betydning for hovedstyrets vurdering. Det tror jeg er bare et lite eksempel blant flere i interpellantens innlegg på at det er klokest å legge implementeringen til et annet organ enn storting og regjering.

Stortinget har ved tidligere anledninger sagt seg fornøyd med den måten som man etterprøver implementeringen, eller det interpellanten kaller den instrumentelle tilnærming, av mandatet på, nemlig i ettertid å legge vurderingene frem i nasjonalbudsjett og kredittmelding og la Stortinget behandle det på egnet måte. Jeg skjønner at man nå har valgt å behandle det bl.a. med en åpen høring. Det synes jeg er meget tilfredsstillende, både fordi man da har fått en mulighet til å etterprøve, og fordi man har fått en mulighet til å være åpen om dette. Jeg tror det er klokt å holde på en slik etterprøvningsmodell og ikke bringe hovedstyrets jevnlike møter inn til debatt i Stortinget.

Jeg vil bare til slutt si at jeg er uenig i interpellantens tilnærming til at finanspolitikken nå skal brukes til å stimulere sterkere. Pengepolitikken gir meget sterke vekstimpulser til den økonomiske utvikling. I en slik situasjon kan en mer ekspansiv finanspolitikk, altså gjennom budsjettene, føre til forventninger om høyere rente fremover, og kronen vil da igjen kunne styrke seg markert. Tidligere erfaringer viser hvor ødeleggende det vil være for konkurransevnen i den del av norsk næringsliv som konkurrerer hjemme og ute.

Torstein Rudihagen (A) [10:26:51]: Eg vil vise til dei retningslinjene for den økonomiske politikken som blei lagde fram av regjeringa Stoltenberg, som fekk brei tilslutning frå eit fleirtal på Stortinget, og som framleis ligg til grunn for den økonomiske politikken. Ifølgje desse retningslinjene skal den samla økonomiske politikken vareta følgjande viktige omsyn:

- ei stabil økonomisk utvikling utan unødige sterke konjunkturutslag
- ei utvikling som er oppretthaldeleg på sikt
- effektiv utnytting av ressursane både i privat og offentleg sektor

Trass i at den samla økonomiske politikken skal vareta felles mål, er det framleis behov for ei arbeidsdeling i den økonomiske politikken. Finanspolitikken skal framleis ha eit hovudansvar for å stabilisere den økonomiske utviklinga, sjølv om pengepolitikken i ein viss grad skal avlaste finanspolitikken. Retningslinjene for bruk av oljeinntektene tek utgangspunkt i normal konjunktursituasjon, men i ein situasjon med høg aktivitet i økonomien bør budsjettpolitikken vere restriktiv, medan budsjettpolitikken bør bidra til å stimulere økonomien i nedgangstider.

Det operative målet for pengepolitikken er at årsveksten i konsumprisen over tid er nær 2,5 pst. Sjølv om det operative målet for pengepolitikken er stabil og låg inflasjon, skal pengepolitikken òg bidra til stabil utvikling i produksjon og sysselsetjing. Det inntektspolitiske samarbeidet skal bidra til moderate lønnsoppgjør for å sikre at vi framleis har ein sterk konkurranseutsett sektor. Ein vellukka økonomisk politikk er avhengig av at både finanspolitikken, pengepolitikken og inntektspolitikken gjer jobbane sine. Dersom politikken på eitt av områda sviktar, vil det få betydning for dei andre områda. Å avvikle arbeidsdelinga vil neppe vere noko bidrag til auka stabilitet og føreseielegheit. Øystein Djupedal er oppteken av fleksibiliteten, og det er da viktig å streke under for vårt vedkommande også at mandatet gir rom for fleksibilitet i pengepolitikken, eller som finansministeren seier, at dette er å slå inn opne dører.

Ei viss arbeidsdeling i den økonomiske politikken inneber ikkje ei rigid inflasjonsstyring i pengepolitikken. Tvert imot følgjer det av forskrifta for pengepolitikken at inflasjonsstyringa skal vere fleksibel. Det inneber at ikkje all vekt skal leggjast på at ein skal nå inflasjonsmålet på kort sikt. Det inneber at sentralbanken også skal ta omsyn til utviklinga i produksjon og sysselsetjing. Denne fleksibiliteten kjem også til uttrykk i det operative målet for pengepolitikken. Inflasjonen skal vere nær 2,5 pst. over tid, som det heiter, noko Noregs Bank har tolka som rundt to år fram i tid. Det gir rom for periodar med avvik frå målet dersom omsynet til stabilitet i produksjon og sysselsetjing tilseier det.

Vidare heiter det i forskrifta at inflasjonen skal vere nær 2,5 pst., og det blir da presisert at det utgjer pluss/minus 1 pst. rundt målet. Arbeidarpartiet vil streke under at det er viktig at ein legg vekt på heilskapen i den pengepolitiske forskrifta ved utøvinga av pengepolitikken.

Torbjørn Hansen (H) [10:30:21]: Sosialistisk Venstreparti ser ut til å mene at økningen i arbeidsledighet de siste årene i hovedsak er en konsekvens av innretningen i den norske pengepolitikken. I likhet med deler av LO forsøker dermed Sosialistisk Venstreparti å skyve under teppet det faktum at kraftig lønnsvekst gjennom mange år i kombinasjon med høyt offentlig forbruk skapte store strukturelle problemer for norsk økonomi. Og Norges Bank blir i praksis gjort til syndebukk når presset i økonomien blir så sterkt at renten må settes opp for å holde igjen.

Representanten Djupedal viser til at endringene i inflasjon, rente og valutakurs har vært store de siste årene,

og antyder altså at pengepolitikken er problemet. Men det er jo ganske åpenbart for de fleste at presset i arbeidsmarkedet resulterte i en lønnsvekst i 2002 som lå godt over det som var forenlig med inflasjonsmålet. Og 2002 var altså det femte året på rad med klart høyere lønnsvekst i Norge enn hos handelspartnerne. Dermed var det grunnleggende skjevheter i norsk økonomi, og ikke i pengepolitikken, som førte til behov for innstramning, med økning av renten fra Norges Bank og påfallende økning av valutakursen.

Utviklingen i rente og valutakurs gjennom fjoråret er derimot ganske god dokumentasjon på at samspillet mellom finanspolitikk, inntektspolitikk og pengepolitikk har fungert godt. Strategien Regjeringen valgte i kampen mot arbeidsledighet, var riktig. Et stramt budsjett for 2003 skapte rom for en ekspansiv pengepolitikk. Dette fungerte meget effektivt i forhold til å bringe rente og valutakurs raskt tilbake til et akseptabelt nivå for norsk industri. Det inntektspolitiske samarbeidet har samtidig fått lønnsveksten ned på et mer konkurransedyktig nivå.

Resultatet av samspillet mellom finanspolitikken, pengepolitikken og inntektspolitikken det siste året er dermed økt trygghet for tusenvis av arbeidstakere i konkurranseutsatt sektor og at optimismen nå er tilbake i store deler av norsk næringsliv. Hadde man heller valgt venstresidens løsninger, med mer ekspansiv finanspolitikk, såkalt aktiv finanspolitikk, og økte offentlige utgifter, er det derimot liten tvil om at snuoperasjonen ville tatt lengre tid, med alvorlige konsekvenser for dem som rammes av usikkerhet og arbeidsledighet. Dette ville vært en skadelig strategi for næringslivet, og det har også næringslivet gitt meget klart uttrykk for i sine innspill til budsjettpolitikken.

Det er selvsagt viktig å diskutere pengepolitikken fra tid til annen, men det er ganske åpenbart at det er andre og mer fundamentale forhold som er avgjørende for utviklingen i norsk økonomi og i norsk næringsliv. Å holde i sjakk bruken av oljepenger i norsk fastlandsøkonomi og å begrense utgiftene knyttet til økt sykefravær, uførhet og tidlig pensjonering, er store og fundamentale utfordringer for norske politikere. Utgiftene i offentlig sektor og innretningen av velferdsordningene må være forenlig med god konkurransevne for næringslivet. Derfor er det skremmende at venstresiden ser ut til å tro at problemene i Norge kan løses gjennom fikse grep i pengepolitikken, og dermed overser de viktige og fundamentale utfordringene vi står overfor i norsk politikk i årene framover.

Siv Jensen (FrP) [10:33:23]: Mer fleksibel pengepolitikk, tar Djupedal til orde for. Men hvordan, sier han inngenting om. Hva er det i dagens praksis som ikke er fleksibelt nok, hvis man skal ha inflasjonsmål som nominelt anker, som tross alt er den pengepolitikken som praktiseres i store deler av verden? Og hvilke konsekvenser ville det fått hvis inflasjonsmålet til Djupedal skulle være mer fleksibelt? Hvordan mener Djupedal at man da skulle etterprøve Norges Bank? Hele poenget med det systemet vi nå har, er jo nettopp at man skal kunne etterprøve resultatene, måle resultatene i etterkant. Jo mer fleksibelt

man gjør et mål, jo vanskeligere vil det være å kunne etterprøve styringen av det.

Norges Bank er et ideologisk spor man ikke er tjent med, sa interpellanten. Spørsmålet er om vi ville vært mer tjent med Øystein Djupedals ideologiske spor. Jeg synes at Øystein Djupedal fremstår ganske historieløs når han påstår at vi etter tre år med inflasjonsmål har fått så store utslag i kronekursen som vi nå har. Historien viser jo at kronekursen har vært utsatt for press under helt andre pengepolitiske regimer, og at det er mange utenforliggende årsaker til at vi har sett stort press på kronekursen. Jeg synes derfor det er litt historieløst å påstå at det ene og alene skyldes inflasjonsmålet.

Selv om Djupedal ikke kan forutsi renten fra måned til måned, betyr ikke det at mandatet for pengepolitikken er uklart. Spørsmålet til interpellanten må være: Hva hadde virket bedre? Hva slags pengepolitikk ville Øystein Djupedal ha ført som finansminister i en fremtidig regjering bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV – hvis Arbeiderpartiet hadde tillatt Djupedal å være finansminister med den type holdninger? Jeg vil gjerne høre hva som er hokuspokus-formelen til Øystein Djupedal i pengepolitikken, for den er nemlig ikke veldig klart og tydelig definert, til tross for at Djupedal gjennom lang tid har vært en sterk kritiker av pengepolitikken. Jeg synes også at det er en grov påstand når man beskylder banken for å ta mer hensyn til forventningene i pengemarkedet enn til hva som er nasjonens beste.

Banken praktiserer inflasjonsmålet med den fleksibiliteten som ligger i mandatet. Jeg er helt enig med finansministeren i at banken definitivt agerer i tråd med de forutsetninger som Stortinget har trukket opp. Hvis Øystein Djupedal mener at pengepolitikken som føres i Norge, er gal, ja, da må Øystein Djupedal fremme et forslag om å endre pengepolitikken i stedet for å komme med påstander om at banken ikke praktiserer i tråd med Stortingets forutsetninger. Det er det altså ingen andre som har klart å få seg til å kritisere – kanskje med unntak av Senterpartiet.

Audun Bjørlo Lysbakken (SV) [10:36:35]: Hvis man skal opp av en grøft, gjelder det å ikke gi så mye gass at man havner rett over i den motsatte grøften. Og det pengepolitiske regimet vi har i dag, i hvert fall Norges Banks fortolkning av det, stiller oss i fare for å havne i slike situasjoner. En for stor del av ansvaret for å stabilisere konjunktorene blir lagt på pengepolitikken, mens det skal holdes igjen i statens budsjetter.

Sysselsettingen blir lett offeret for en slik politikk, fordi rammebetingelsene, både for konkurranseutsatt sektor og offentlig sektor, blir så usikre. Og konsekvensen av det høye rentenivået vi hadde før de ti rentesenkningene fra Norges Bank, var tap av tusenvis av arbeidsplasser.

Det er selvsagt at det var riktig og viktig å få renten ned, men nå ser vi tydelig at dette ikke har vært nok. Arbeidsledigheten biter seg fast, og vi risikerer å oppleve det samme som en del andre land i vesten har gjort, nemlig en vekst uten jobber. Investeringslysten i industri og

øvrig næringsliv er fortsatt ikke på et nivå som kan få ledigheten til å synke vesentlig. Regjeringens holdning er fortsatt at finanspolitikken ikke skal brukes aktivt til å få hjulene i gang. Finansministerens motvilje mot dette er ikke overraskende, men det er grunn til å minne om at det er Høyres posisjon, helt uavhengig av hvilke økonomiske konjunkturer vi har. Det er jo et standpunkt som ikke er økonomifaglig, men ideologisk, begrunnet.

Der vi derimot har sett vekst, er på børsen og i boligmarkedet. Vi ser nå en bratt prisstigning i boligmarkedet, til tross for lav prisvekst i samfunnet ellers. Det er forunderlig at ikke finansministeren og sentralbanksjefen har advart klarere mot den utviklingen.

Vi er altså på vei mot gjeldstoppen i Europa. Gjennomsnittshusholdningen har en gjeld som er halvannen gang dens disponible inntekt. Hvis den utviklingen fortsetter, vil vi allerede til sommeren passere det historiske toppnivået fra 1988. Alle vet hvordan det gikk.

Kombinasjonen høy ledighet og høy gjeldsbelastning er farlig. Allerede nå ser vi en foruroligende økning i f.eks. antallet åpnede gjeldsforhandlinger. De har økt med 40 pst. bare fra januar i fjor til januar i år. Det er ganske dramatiske tall. Selv om den høye gjeldsveksten skulle vise seg å være bærekraftig på et makronivå, vil utviklingen nå uten tvil skape nye gjeldsofre. Det fortjener langt større oppmerksomhet og må bli tatt langt mer alvorlig enn det blir i den politiske debatten i dag.

Dette er gode argumenter for at vi trenger en mer fleksibel håndtering av pengepolitikken, der blikket ikke festes stivt mot inflasjonen. Vi må også ta hensyn til andre forhold, som sysselsetting og gjeldsvekst. Det er også gode argumenter for at finanspolitikken må spille en mer aktiv rolle. Statens muskler må brukes til å styre veksten dit den kan gi folk jobber, og ikke til å blåse bobler.

Ingebrigt S. Sørfonn (KrF) [10:39:44]: Det er viktig og nødvendig at finanspolitikken, pengepolitikken og inntektspolitikken verkar saman på ein god måte. I Noreg er me no inne i ein fase der dette verkeleg er ei beskriving av den aktuelle situasjonen.

Går me knapt to år tilbake i tid, var den høge, tydelege og samstemde bodskapen frå næringslivet, og særleg frå eksportindustrien: Kronekursen er for høg. Dette greier me ikkje å leva med. Her må det konkrete tiltak til!

Regjeringa vår leverte. Eit stramt budsjettoplegg for 2003 medverka til rentenedgang, og etter kvart følgde òg kronekursen med. Resultatet kjenner me: ein kronekurs og eit rentenivå som så absolutt er konkurranseedyktige. Mange tilbakemeldingar frå nøkterne næringslivsfolk er den beste attesten for at opplegget har verka.

Partane i arbeidslivet har hovudansvaret for inntektspolitikken. Både arbeidstakar- og arbeidsgjevarsida har medverka til at òg inntektspolitikken, som er det tredje leddet i den økonomiske politikken, på ein positiv måte no verkar saman med finans- og pengepolitikken.

Når interpellanten snakkar om ei einsidig vektlegging av inflasjon i Sentralbanken si utøving av mandatet, er det ei beskriving som ikkje stemmer – tvert om. Av den siste inflasjonsrapporten går det fram at Noregs Bank har

føreteke avvegingar mellom omsynet til produksjon og sysselsetjing og omsynet til inflasjon. I Økonomisk utsyn for 2003 konkluderer Statistisk sentralbyrå med at stabiliseringspolitikken har vore vellukka gjennom 2003. Nedgangskonjunkturen har truleg stoppa, skriv dei, og lågkonjunkturen vart ikkje særleg djup.

Det er eit viktig tema interpellanten reiser. Det er nyttig og nødvendig at Stortinget frå tid til anna tek seg tid til å debattera desse utfordringane.

Konklusjonen min er at den ansvarlege finanspolitikken som regjeringa vår har ført, er vellukka. Han bør derfor vidareførast. Saman med sentralbanken si utøving av pengepolitikken og inntektspolitikken til partane i arbeidslivet utgjer dette ein økonomisk politikk som haushtar gode attestar, m.a. den frå Statistisk sentralbyrå som eg nett nemnde.

Morten Lund (Sp) [10:42:36]: Statistisk sentralbyrå fortalte nylig i Økonomisk utsyn at vi har 360 000 som vil arbeide mer her i Norge. Kanskje utgjør det 200 000 flere årsverk i arbeidsstyrken. Det er i tilfelle 8 pst. økning. Statistisk sentralbyrå har tidligere beregnet at 7 pst. av arbeidsstyrken tilsvare formuesverdien av oljeformuen. 100 milliarder kr årlig er etter dette vår gevinstmulighet om alle de med arbeidsvilje får lov til å delta. Vi må kunne bruke kapitalstyrken vår til å hente ut denne gevinsten og skaffe folk arbeid. Da må vi etter Senterpartiets mening få en annen økonomisk politikk, inkludert en annen pengepolitikk. Det må ikke bli slik at dagens ledighet er akseptabel, enten det kalles likevektsledighet eller noe annet.

Departementets svar på all kritikk når det gjelder dette, er at det går bedre nå – men det er sammenliknet med 2002 og 2003, som var katastrofeår for norsk næringsliv. Vi har hatt katastrofetilstander som har kostet næringslivet og samfunnet enormt, og det har Regjeringen hovedansvaret for. Fremskrittspartiet er enig i det som har skjedd. De sier at det har vært verre før. Dette året har igjen lært oss at det er stabilitet og forutsigbarhet næringslivet trenger. Det er det som bidrar best til stor og stabil verdiskaping og den gode optimismen som gir positive ringvirkninger. Men det er ikke stabilitet når Oslo Børs vokser med 100 pst. på ett år, husholdningenes gjeld øker med 10 pst. på ett år, oljeprisene stiger med 5 pst. på én måned og prisstigningen er null, når vi sikter mot 2,5 pst.

Den veksten som nå måles, er konsumdrevet. Husholdningenes kjøpekraft øker svært mye. En gedigen kjøpefest merkes hos dem som selger biler, båter, feriereiser og boliger, mens oppgangen i investeringslysten i konkurranseutsatt næringsliv er lite å skryte av. Trolig når ikke investeringene her opp på 2000-nivået.

Bedrifter som har tapt mye av sin egenkapital på rekordhøy kronekurs, har tungt for å komme i gang, bl.a. fordi bankene tar mye mindre risiko enn før.

Spørsmålet om det nå er gitt farlig mye gass ved svært lav rente, er vanskelig å besvare, bl.a. fordi det aldri har vært en slik voldsom rentenedsettelse som nå. Men det er åpenbart at denne medisinen ikke har hjulpet på arbeids-

ledigheten. Den har ikke stimulert verdiskapingen i konkurranseutsatt næringsliv tilstrekkelig. Det er svært lite trolig at dagens lave rentenivå kan holde seg stabilt særlig lenge.

Senterpartiet fremmet høsten 2002 forslag om å endre praktisering av pengepolitikken, slik også SV har ønsket. Vi har også fremmet forslag om å endre handlingsregelen, slik at finanspolitikken kan brukes mer aktivt for å stimulere næringslivet og øke investeringene i infrastruktur. En slik politikk ville hindret den økte arbeidsledigheten og den reduserte yrkesdeltakelsen som vi nå har fått.

Øystein Djupedal (SV) [10:45:45]: Jeg er godt fornøyd med de signaler som er kommet fra Stortinget når det gjelder håndteringen av pengepolitikken. Det understrekes fra et flertall at man skal ha en fleksibilitet – som flertallet understreker allerede er der. Det er jeg enig i. Mandatet er ikke et entydig inflasjonsmål. Det er praktiseringen av mandatet som har vært feilaktig, for enøyd eller for instrumentell. Det betyr at i den krevende fasen vi nå står foran – for det er en krevende fase når vi allerede har en så lav rente, og når vi har deflasjon – må pengepolitikken alene, altså Norges Banks håndtering av den, nødvendigvis reflektere flere forhold i økonomien. Det betyr selvfølgelig også at det ligger et veldig stort ansvar på Stortinget. Hvordan skal vi sørge for å få hjulene i gang? Hvordan skal vi sørge for å få ledige hender i arbeid, uten at det dermed starter spiraler som er uheldig for økonomien?

Hovedpoenget i denne interpellasjonen har vært å rette fokus mot den sammenhengen som det nødvendigvis må være her, og som i interpellasjonsteksten formuleres på følgende måte:

«... det er avgjørende for å oppnå økonomisk stabilitet og lavere arbeidsledighet at penge-, struktur-, finans- og inntektspolitikk virker sammen».

Dette har finansministeren sagt seg enig i, og dette har flere av Stortingets partier sagt seg enig i. Det vil bety at det ligger mer ansvar på storting og regjering, mindre ansvar på Norges Bank, og at Norges Bank faktisk må ta hensyn til at en ren inflasjonsstyring, som de så langt har valgt å definere dette som, ikke er riktig og ikke er i tråd med det som er Stortingets forutsetning. Det betyr ikke, slik bl.a. Siv Jensen var inne på, at Stortinget skal diktere, eller på noen måte ha løpende dialog med, Norges Bank. Norges Bank er gitt det operative ansvaret for dette – selvfølgelig er de det. Og Djupedal skal ikke drive og terge dem i utide om det, men de må delta og selvfølgelig akseptere at det er offentlig politisk interesse rundt dette, at det er et offentlig ordskifte rundt dette, og at stortingsrepresentanter vil ha ulik tilnærming til dette. Det er altså ikke slik at pengepolitikken er definert ut av den økonomiske politikken og som sådan ikke er en del av den offentlige debatten. I det øyeblikket en så viktig komponent ikke er en del av den offentlige debatten, er vi på ville veier. De må selvfølgelig akseptere å være under et særdeles kritisk søkelys kontinuerlig.

De signalene som her er gitt fra et flertall av partier, er jeg godt tilfreds med. Jeg regner også med at Norges

Bank vil legge vekt på det i framtidige vurderinger i hovedstyret.

I Økonomisk utsyn, som jeg refererte fra også i min interpellasjon, sier direktøren for sentralbanken avslutningsvis i forordet – og jeg synes dette kan være en viktig påminning til Stortinget om hvilke utfordringer vi står overfor:

«Må vi akseptere en svekkelse av tradisjonelle norske verdier som lav ledighet og relativt jevn inntektsfordeling for å kunne delta effektivt i det internasjonale økonomiske samkvemmet, og hvem vil i så fall høste gevinstene? Eller kan utforming og gjennomføringen av den norske økonomiske politikken tilpasses disse prosessene slik at sentrale felles mål fortsatt kan nås?»

Jeg er helt enig i at dette vil være en hovedutfordring for det politiske miljøet, men da må man også se helheten og ikke bare fragmenter av den økonomiske politikken.

Statsråd Per-Kristian Foss [10:49:10]: Jeg tror debatten ikke legger noe grunnlag for å si at det er bred tilslutning til SVs kritikk av pengepolitikken. Den har de nemlig vært alene om å fremføre – med noen spredte glimt av tilslutning fra Senterpartiet.

Det det er bred enighet om, er mandatet for pengepolitikken. SVs kritikk av praktiseringen av pengepolitikken, slik den utøves av Norges Bank, har ikke oppnådd tilslutning utover interpellantens rekke. Jeg må jo si at det å kritisere en praksis som ikke praktiseres, er vel også en relativt svak kritikk. Norges Banks sjef kom så sent som i årstalen med en henvisning og brukte flere ganger uttrykket «fleksibelt inflasjonsmål». Så det er intet nytt i akkurat det.

Det som gir grunn til å undre seg, hvis man skulle få lov til å spekulere litt fremover, er hva slags pengepolitikk en regjering utgått av SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet vil føre. For så langt de har ytret seg i debatten, har de tre forskjellige ståsteder i pengepolitikken. Arbeiderpartiet har det ståsted som er i tråd med stortingsflertallets oppfatning. Senterpartiet har det underlige ståsted at de sist gav full tilslutning til mandatet for pengepolitikken i 2001, og nå er de på full kollisjonskurs med det mandat de selv stemte for. Det gir en interessant stabilitet. De stemte for handlingsregelen i finanspolitikken, og er nå den sterkeste kritiker av seg selv også på det området. SV har den merkelige øvelse at de er enig i mandatet, men uenig i praktiseringen og uenig med flertallet også i synet på praktiseringen. Det ville blitt spennende å se hva slags politikk som summen av disse tre ståsteder skulle gi, men det er heldigvis lenge til vi vil oppleve det.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er dermed avsluttet.

S a k n r . 2

Innstilling frå næringskomiteen om statlig miljøansvar på Raufoss (Innst. S. nr. 147 (2003-2004), jf. St.prp. nr. 40 (2003-2004))

Olav Akselsen (A) [10:51:55]: Det er mykje som kunne vore sagt om den tragiske situasjonen som Raufoss-konsernet har hamna i. Det skal eg likevel ikkje nytta denne anledninga til – berre eit par ord knytte til det denne saka konkret dreiar seg om, nemleg kven som skal ha ansvaret for tidlegare miljøsynder.

Pr. i dag veit me ikkje omfanget av den eventuelle oppryddingskostnaden som vil koma. Dette kan bli eit stort problem, men vonleg vil naturen sjølv ordna opp i dette. Det som i alle høve er eit stort problem, er at denne utryggleiken gjer det vanskeleg å få til ny aktivitet eller å ta vare på den aktiviteten som allereie eksisterer ved tidlegare Raufoss sine anlegg. Derfor er det avgjerande viktig at me får avklart denne situasjonen. Eg er veldig glad for at ein samla komite i dag støttar opp om at staten skal ta dette ansvaret for framtida og dermed lettar situasjonen for dei som prøver å få til ny aktivitet og ta vare på den aktiviteten som allereie er der. Me får håpa at denne avklaringa er med på å sikra arbeidsplassane i området.

Det er òg slik at om ein ser nærare på historia, er det iallfall moralsk forståeleg at staten no tek på seg ansvaret, for i den perioden desse miljøproblema oppstod, var det staten som var ansvarleg – dette er på ein måte aktivitetar som har vore knytte til staten gjennom forsvarsaktivitetar. Eg er derfor glad for at denne saka no ser ut til å koma ut av verda. Så får me håpa at dette ikkje betyr at det blir store utlegg for det offentlege framover.

Sjølv om det ikkje er ein del av denne saka, er det slik at dette i verste fall kan bli ein miljøkatastrofe. Det er derfor viktig at ein har eit sterkt overvakingsprogram, slik at ein kan rydda opp dersom det blir behov for det. Det er òg viktig at ein har kontroll over situasjonen, slik at han ikkje får utvikla seg på ein måte som gjer at eventuelle oppryddingskostnader og miljøproblem blir større enn høgst nødvendig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 2298)

S a k n r . 3

Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Ola D. Gløtvold, Morten Lund og Åslaug Haga om dekning av opparbeidet gjeld i helseforetakene for 2002 og 2003 (Innst. S. nr. 146 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:10 (2003-2004))

Presidenten: Etter ønske fra sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 10 minutter til Kristelig Folkepartis gruppe og 5 minutter til hver av de øvrige partier.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Bent Høie (H) [10:55:42] (ordfører for saken): Forslaget fra Senterpartiet går ut på å slette helseforetakenes gjeld for 2002 og 2003. Flertallet i komiteen foreslår å avvise dette forslaget, og det er flere grunner til det.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2004 ble regjeringspartiene og Arbeiderpartiet enige om å utsette balansekravet for foretakene til etter 2005. Det vil innebære at foretakene først etter 2005 er nødt til å håndtere en situasjon med underbalanse. Før dette vil driftsunderskuddet bli avskrevet mot balansen.

Bruk av driftskreditt er i praksis knyttet til helseforetakenes løpende likviditet og har derfor ingen direkte kobling til foretakenes driftsresultat, som en kan få inntrykk av i Senterpartiets Dokument nr. 8-forslag. For å vise dette var det bl.a. ingen av foretakene som hadde driftskredittlån ved utgangen av 2002. Det viktigste argumentet for å avvise dette forslaget er imidlertid at det å etablere et system der Stortinget løpende dekker foretakenes underskudd og gjeld, vil undergrave intensjonen med reformen. En viktig del av helse reformen var å etablere regionale helseforetak som hadde ansvarlige styrever, og som var ansvarlige for de beslutningene de tok i løpet av året, innenfor de rammene som ble trukket opp av storting og regjering. Hvis Stortinget i etterkant kommer løpende og dekker gjeld og driftsunderskudd, som det er forslag om, vil dette undergrave hele reformen, og en vil få en situasjon med mindre offentlige helsetjenester for de pengene som vi bevilger til dette formålet.

Det andre er at dette vil være en fullstendig urettferdig fordeling av helse ressursene – de foretakene som har opparbeidet gjeld, får den største delen av kaken, mens de som forholder seg til de rammene som regjering og storting setter opp, blir straffet i neste runde.

Dette forslaget vil dermed ha samme effekt som Fremskrittspartiets Dokument nr. 8-forslag om å dekke de løpende driftsunderskuddene. Det er et forslag som Stortinget også tidligere har avvist. Jeg er derfor glad for at Stortinget igjen avviser dette forslaget og på den måten er med på å underbygge en viktig reform som skal gi et bedre helsetilbud til landets befolkning.

Asmund Kristoffersen (A) [10:59:01]: Det er ikke nytt at Stortinget diskuterer sykehusøkonomi og underskudd i drift. Det har vært en årvisst øvelse i tiår etter tiår.

Mens fylkeskommunen før i all hovedsak bare måtte finne dekning for underskudd på sykehusdriften, blir nå sykehusenes driftsunderskudd synliggjort, og helseforetakene blir ansvarlige for sin egen økonomi uten at en «snill onkel» kommer og rydder opp. Forslagsstillerne foreslår nå en gjeldssanering som langt på vei er en kopi av tidligere praksis. Begrunnelsen er fare for nedleggelse og sentralisering i alle helseregioner. Både gjennom budsjettprosessen høsten 2003 og ved kontakt med de regionale helseforetakene er det godt gjort at det er meget krevende å få til en driftsmessig balanse innenfor de rammer som er bevilget, på tross av at vi gjennom budsjettforliket sørget for ett års utsettelse med balansekrav og i realiteten 850 mill. kr mer til drift. Det var også for 2004 lagt inn et betydelig krav til effektivisering.

Gjennom endring av ISF-andelen fra 1. januar 2004 fra 60 pst. til 40 pst. vil det nå ikke være mulig for sykehusene å «produsere» seg til overskudd, et forhold som har skapt en mer krevende situasjon.

Ved de besøk som komiteen har foretatt i helseregionene, er inntrykket at det arbeides hardt for å tilpasse driften til rammene. Det kan likevel se ut til at nåværende drift er såpass underfinansiert at man risikerer både reduksjoner i pasientbehandlingens volum og behov for strukturelle endringer, som ikke er ønskelig.

Arbeiderpartiet vil håndtere dette i de ordinære budsjett rundene. Vi mener at gjeldssanering ikke er et riktig grep, fordi det ikke gir de nødvendige stimulanser til ansvarlig økonomisk planlegging av driften. Dessuten vil sanering av gjeld nå ikke få noen betydning for driftsmidlene for 2004, selv om det kan ha betydning på sikt. Det er langt viktigere å tilpasse bevilgningene til det driftsnivå vi faktisk ønsker.

Jeg mener imidlertid at en feil som ble begått ved igangsettingen av helse reformen 1. januar 2002, var at driften ble underfinansiert. Som nevnt før, kunne dette gå i det tidligere systemet, hvor fylkeskommunen ilte til og dekket underskudd, men ikke i et system der helseforetakene fullt ut er ansvarlig for sin økonomi.

Så må jeg få lov til å sitere fra Fremskrittspartiet og Senterpartiets merknader på side 2, første spalte, der det står:

«Disse medlemmer mener at både helseministeren og Stortingets flertall må ta inn over seg at det er mangel på ressurser og underfinansiering av sykehus reformen fra første dag som har ført til den kritiske situasjonen helseforetakene nå er inne i.»

Dette er oppsiktsvekkende fra Fremskrittspartiet, som var budsjettansvarlig både for 2002 og 2003, som dette forslaget omhandler. Den omfattende underfinansieringen har med andre ord Fremskrittspartiet medansvar for.

Så til forslaget om gjeldssanering. Det er bare Senterpartiet som går inn for dette. Alle andre partier mener at eventuelle bevilgninger må komme i revidert nasjonalbudsjett eller årsbudsjettet.

Arbeiderpartiet tar den reelle økonomiske situasjonen i helseforetakene på alvor, og vi har arbeidet med dette spørsmålet en stund. Vårt landsstyre uttalte for få dager siden at det ikke er akseptabelt at trang økonomi tvinger fram stengte avdelinger og redusert pasienttilbud. Derfor vil vi styrke helseforetakenes økonomi med om lag 2 milliarder kr i løpet av 2004 og 2005. Vi vil avklare det endelige bevilgningsnivå i revidert budsjett for 2004 og i statsbudsjettet for 2005. Styrkingene må komme i tillegg til den planlagte opptrappingen av psykiatrien i denne perioden.

John I. Alvheim (FrP) [11:04:00]: Det er fristende å replisere til siste taler at Fremskrittspartiet var i budsjettforlik med regjeringspartiene, men da vi så hvordan dette gikk, fremmet vi forslag om å rette opp dette, noe som Arbeiderpartiet gikk imot.

La meg innledningsvis få lov til å tilbakevise det helseministeren anfører i sitt brev til komiteen, datert 18. februar:

«Jeg vil innledningsvis understreke viktigheten av at en nå ikke undergraver et av de grunnleggende prinsippene i foretaksmodellen, nemlig at det er styrene i de regionale helseforetakene som skal bære ansvaret for å gjennomføre Stortingets vedtak.»

Til dette er det å si at de regionale helseforetakene på ingen måte er fristilt fra helsepolitisk styring, noe som helseforetakene i mange sammenhenger synes å mene. Det var derimot en detaljstyring fra fylkeskommunene og fylkesutvalgene vi skulle bort fra, men erfaringen så langt viser dessverre at de regionale helseforetakene på dette feltet faktisk er verre enn fylkesutvalgene var i sin tid når det gjelder detaljstyring, rapportering og byråkrati. Et grunnleggende prinsipp ved foretaksmodellen var imidlertid at de spesialiserte helsetilbudene skulle være likeverdige i alle deler av landet. Det mener jeg at helseforetakene ikke har maktet, og det kan være flere grunner til det. Den vesentligste grunnen til at vi har kommet til kort i så måte, er åpenbart den trange driftsøkonomien som foretakene har hatt fra første dag, og som topper seg i 2004, hvor det nå legges opp til kutt i behandlingstilbudene over en lav sko og oppsigelse av helsepersonell, noe som selvfølgelig må føre til dårligere og mer ulike tjenestetilbud fra region til region. Jeg vil også vise til at de regionale helseforetakene er pålagt en bestillerrolle. Jeg kan ikke se at foretakene så langt har mestret denne jobben på en god nok måte.

Jeg synes ikke det er rimelig, heller ikke med mine kritiske spørsmål om helseforetakenes oppgaveløsning, å legge all kritikken på foretakene for de mangler som fortsatt forefinnes i sykehusreformen. Særlig mener jeg det er uriktig å angripe helseforetakene og reformen for det økonomisk problematiske driftsåret foretakene nå er inne i. Dette ansvaret må i sin helhet legges på departement, helseminister og særlig på Stortingets flertall, som ikke har villet sørge for å la helseforetakene og sykehusene få en økonomi som gjør det mulig å utnytte den kapasiteten som ligger i foretakene.

Selv om forslagsstillerne i dette Dokument nr. 8-forslaget tilhører et parti som var sterk motstander av sykehusreformen, er det mange relevante argumenter for forslaget som vi alle gjør vel i å merke oss. Vi må etter hvert alle ta innover oss at vil vi ha en helsepolitikk der ventetiden skal kortes ned til det minimale, og at alle pasienter med behov skal få behandling i rett tid, må vi akseptere at dette faktisk koster penger – ja mye penger. Så langt i reformens utvikling har ikke Stortingets flertall villet akseptere dette, og derfor har vi de problemene vi i øyeblikket er inne i.

Jeg og mitt parti har tatt til orde for å skifte ut de regionale helseforetakene med et statlig frittstående forvaltningsorgan, et sykehusdirektorat. Vi tror ikke lenger at helseforetakene vil være i stand til å fylle den oppgaven som var tenkt, noe som rammer det enkelte sykehus og den enkelte pasient. Fagligheten står i ferd med å bli svekket.

I innstillingen vil Fremskrittspartiet ikke støtte forslagsstillerne når det gjelder noen bevilgning på dette tidspunkt, men annonserer at vi kommer tilbake til dette i

revidert nasjonalbudsjett. Derimot finner vi reduksjonen i den innsatsbaserte prosentandelen så alvorlig for sykehusene at vi i den foreliggende innstilling fremmer forslag om at prosentsatsen må tilbakeføres til 60 pst. stykkpris så raskt som mulig, slik at sykehusene i alle fall må kunne nyte godt av den inntekt sykehusene er i stand til å skaffe seg i form av økt pasientbehandling.

Til slutt tar jeg opp forslaget som er inntatt i innstillingen.

Presidenten: Representanten John I. Alvheim har tatt opp det forslaget han refererte til.

Olav Gunnar Ballo (SV) [11:08:59]: I Dagsavisen for i går, 22. mars 2004, stod det på forsiden at ca. 7 100 leger ved de statlige sykehusene var de suverene lønnsvinnerne, og at fjorårets oppgjør hadde endt med nærmere 20 pst. lønnsøkning. Det tilsvarer altså ca. 100 000 kr i lønnsøkning for hver av ca. 7 000 leger. De midlene som brukes til denne typen lønnsøkning, er nettopp de midlene som Stortinget bevilger til helseforetakene, og som nå ligger i størrelsesordenen rundt 56 milliarder kr når det gjelder spesialisthelsetjenesten totalt sett.

Det som var interessant, og som står i grell kontrast til det oppslaget, er at det i samme avis er et oppslag om at det er ca. 15 000 barn som lever med foreldre med betydelige psykiske problemer, men man mangler et hjelpeapparat for svært mange av de barna for å sikre at de ikke lider overlast. Og når man tenker på at de midlene som Stortinget bevilger, målrettet kunne ha vært satt inn nettopp til barn og unge som lider overlast på grunn av psykiske problemer, enten deres egne eller foreldrenes, så er det tankevekkende at så stor del av de bevilgningene går med til å gi dem innenfor helsevesenet som i dag har de beste lønnsbetingelsene, enda bedre lønnsbetingelser. Jeg synes det er oppsiktsvekkende når man hører Fremskrittspartiets argumentasjon for stadig mer bevilgninger til spesialisthelsetjenesten og sykehussektoren, at de ikke også er mer opptatt av å sette fokus på det fenomenet. Jeg vil jo si at når man har hatt en diskusjon omkring bruken av midler til underutviklede land, og noen tar for seg av det lasset slik at man ikke målrettet får hjulpet de svakest, så er det en parallell til dette. Det er jo en berettiget kritikk dersom u-hjelpsmidler ikke målrettet går til befolkningen i u-land, slik at de faktisk hjelper dem som trenger det. Men den typen fokusering må vi jo nødvendigvis også ha knyttet opp mot bruken av midler inn mot spesialisthelsetjenesten. Derfor har SV gang på gang etterlyst redskapene for at politikerne tar tilbake styringen slik at de midlene som bevilges, settes målrettet inn mot de områdene der man skal ha størst prioritet.

Det vi har sagt, er at vi gjerne vil være med på å rette opp skjevheter innenfor spesialisthelsetjenesten. Det kan også bety økte bevilgninger til tjenesten. Men da må vi også være sikret at de midlene går målrettet mot de deler av virksomheten som trenger det mest.

Vi har pekt på at man spesielt trenger midler til opptrappingsplanen for psykiatri, og da spesielt inn mot barn

og unge. Og oppslaget i Dagsavisen bekrefter jo nettopp det, og det har vært mange andre oppslag som har bekreftet det samme. Når rusfeltet blir en del av spesialisthelsetjenesten, trengs det også økte midler der for å kunne gi et forsvarlig behandlingstilbud til ulike personer med rusmiddelavhengighet som trenger behandling.

Vi ser at ulike virksomheter som i dag har en finansieringsordning som ikke gjør det lønnsomt å øke aktiviteten, kan rammes. Jeg kan nevne belastningslidelser som et eksempel. Vi så også i rapporten fra Riksrevisjonen at reoperasjoner av personer med hofteleidelser er mindre lønnsomt, og det synes som om man dermed prioriterer førstegangsoperasjoner, det er altså ikke avhengig av pasientens tilstand, men avhengig av inntjening. Det er naturligvis en lite farbar vei når det er pasientens tilstand som skal stå i fokus.

Summen av alt dette gjør at det for SV vil være unaturlig å gå inn på den type bevilgningsforslag som nå foreligger fra Senterpartiet, uten at man målretter de midlene som bevilges, så man sikrer at man får noe igjen for det. Det gjør at vi nå vil bebude at det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett vil være helt naturlig for SV å se målrettet på økte bevilgninger, men vi vil stille strenge krav til hvordan midlene brukes. Én type strenge krav vil nettopp være at man sikrer seg mot at direktører i de ulike helseforetakene, styreledere eller leger i allerede høyt-lønte stillinger tar for seg mye av de midlene vi bevilger, og at man i stedet målretter det inn mot diagnostikk og behandling av de pasientgruppene som har størst behov for et løft når det gjelder de bevilgningene som Stortinget kommer med.

Jeg vil til slutt ta opp forslaget der SV er medforlagsstiller.

Takk for oppmerksomheten.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Olav Gunnar Ballo har tatt opp det forslaget han refererte til.

Per Steinar Osmundnes (KrF) [11:14:09]: Sjukehusreforma, der staten overtok drift og eigerskap av sjukehusa, har vart sidan nyåret 2002, og vi er no inne i det tredje året.

Ventetida er i det siste året redusert med 16 pst. for dei som mottok behandling eller utgreiing, og dei som framleis må vente, ventar i gjennomsnitt 30 pst. kortare tid enn for eitt år sidan.

I Dokument nr. 8:10 vert det foreslått å sanere sjukehusa si gjeld på inntil 3 milliardar kr. Kristeleg Folkeparti meiner at slike spørsmål skal behandlast i samband med den ordinære budsjettbehandlinga og ikkje som eit privat forslag.

Vi må heller ikkje gløyme at helse- og sosialbudsjettet er den største posten på statsbudsjettet, og at det i dag vert nytta om lag 5 milliardar kr meir til spesialisthelsetenesta enn kva som var tilfellet før føretaksmodellen vart innført. Vi brukar i dag om lag 25 000 kr pr. inn-

byggjar pr. år og ligg på tredje plass, etter USA og Sveits. Det finst nesten ingen grenser for kva tenester som kan utviklast mot ulike plager. På mange måtar kan ein sjå på dette som eit uendeleg behov som berre vil vekse og vekse. Rasjonell ressursbruk har derfor tvinga seg fram og bør tvinge seg fram.

Sjukehusreforma gav ingen lovnader om nok pengar til alt. Dei økonomiske rammene har vore stramme, og kravet har vore meir effektivisering: Ventelistene skulle ned, og produktiviteten skulle opp. Og som eg gjekk igjennom i starten av dette innlegget, har det også vorte klare forbetringar når det gjeld nettopp dette.

Det er rimeleg å tru at vi, med ei av dei dyraste helsetenestene i verda, kan redusere kostnadene utan at kvaliteten på tenestene for kvar enkelt pasient vert dårlegare. Det vil derfor verke demoraliserande overfor dei helseregionane og dei helseføretaka som har forsøkt å gjere lek-sa si, at dei så å seie skal verte straffa for å ha gjort jobben, dersom alle etter forslaget likevel får slått ein strek over gjelda si.

Det er også på sin plass å minne om at det akkumulerte driftsunderskotet for 2002 og 2003 i helseføretaka ikkje skal dekkjast inn før etter at balanse er gjenoppretta, dvs. etter 2005. Det er også ei kjensgjerning at berre delar av helseføretaka sitt akkumulerte driftsunderskot er renteberande gjeld. Med dette Dokument nr. 8-forslaget vil ein derfor ikkje auke pasientbehandlingskapasiteten, slik forslagsstillarane trur.

Eg vil seie meg einig med helseministeren når han i sitt brev seier at det er viktig ikkje å undergrave dei «grunnleggende prinsippene i foretaksmodellen, nemlig at det er styrene i de regionale helseforetakene som skal bære ansvaret for å gjennomføre Stortingets vedtak».

Til slutt: For å bevare tilliten og legitimiteten til helseføretaka i befolkninga meiner vi i Kristeleg Folkeparti at det er viktig at ein framleis ser gode resultat av innsprøyta midlar, nemleg auka pasientbehandlingskapasitet, færre korridorpatientar og kortare ventelister. Kristeleg Folkeparti meiner at midlane skal kome pasientane til gode. Det gjer dei dessverre ikkje med dette forslaget.

Ola D. Gløtvold (Sp) [11:17:19]: Jeg synes at denne debatten så langt har vært en relativt selsom opplevelse – som en del av det andre vi nå foretar oss rundt helseforetakene. Det blir i reneste Erasmus Montanus-stil, der han hevdet at siden Mor Nille ikke kunne fly, så var Mor Nille en sten. Når det sies her at mer penger til helseforetakene vil gi noe mer til pasientbehandling, er det på samme måte.

Jeg er litt sjokkert over ting som er blitt uttalt her i dag. Blant annet sa representanten Høie at han er glad for at forslaget blir avvist. Det understreker noe som undertegnede har skrevet i innstillingen, at flertallet er «mer opptatt av økonomisk eksersis og tvangsstyring av helseforetakene» enn av å legge forholdene til rette for en bedre helsebehandling. Når representanten Kristoffersen fra Arbeiderpartiet sier at nå blir sykehusenes driftsunderskudd og økonomi synliggjort, må jeg si at det er jo nettopp det det ikke blir.

Jeg vil henlede oppmerksomheten mot en rapport fra Riksrevisjonen som vi behandlet i denne sal for godt og vel en uke siden, som bl.a. gjaldt økonomisk rapportering fra og økonomisk bokføring i helseforetakene, hvor det ble rettet sterk kritikk mot helseforetakene og den måten man kan følge sykehusenes og helseforetakenes økonomi på, og også mot departementet for den måten man tildelte midler på.

Derfor er jeg skuffet over at Regjeringen ikke har levert den varen som vi ønsket skulle bli levert i forhold til dette forslaget – så fikk det bli opp til flertallet hvordan man vurderte det. Vi bad nemlig Regjeringen om å utarbeide en oversikt over hva som var den økonomiske situasjonen inkludert gjeld, og at vi i samarbeid med Regjeringen kunne foreta en gjeldssanering, noe det etter vår mening var nødvendig å gjøre. Den varen har Regjeringen ikke levert. Isteden er de opptatt av at man ikke skal undergrave prinsippene i helseforetaksreformen. Det blir prinsipptryteri, som egentlig går ut over pasientene.

Vi har fra dag én vært opptatt av økonomien til helseforetakene og av sykehusbehandling og spesialisthelsetjenestebehandling av den norske befolkning, selv om vi var imot helseforetaksreformen. Og vi står klart på den merknaden i innstillingen som representanten Kristoffersen refererte her. Vi mener at «både helseministeren og Stortingets flertall må ta inn over seg» at manglende «ressurser og underfinansiering» har ført til en kritisk situasjon i helseforetakene. Og jeg vil tilføye her fra talerstolen at den situasjonen vil forverre seg dess nærmere man kommer det balansepunktet der helseforetakene skal være i driftsmessig balanse og ha ordnet opp i sin gjeldssituasjon. Det vi ser nå, er presset i hvert enkelt regionalt helseforetak for å nedlegge, rasjonalisere og effektivisere så mye at pasienten blir skadelidende. Oppsigelser av mange innenfor fagområdet helse må gå på bekostning av den pasientbehandlingen som man skal ha.

Så sies det at ventetiden er redusert. Ja, bl.a. ventelistene er redusert, men det var jo en skikkelig opprydding som det var på tide å gjøre. Vi har i dag bl.a. flere korridorpatienter enn noen gang før. Men jeg synes samtidig det er grunn til å poengtere at også vi som sitter i Stortingets sosialkomite, vet altfor lite om situasjonen i helseforetakene, når det bl.a. sies fra denne talerstol at man ikke har noe gjeld i helseforetakene i dag. Det er helt klart at dette er en økonomisk situasjon som er så vanskelig at det går ut over pasienten.

Vi har tatt opp dette forslaget fordi vi mener at det ble bevilget for lite penger til helseforetaksvirksomheten og spesialisthelsetjenesten i forbindelse med statsbudsjettet for i år og også for i fjor. Så får Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet – i henhold til sine respektive budsjettforlik – slåss om hvem som har ansvaret. Men jeg synes at vi nå må gi helseforetakene forutsigbarhet og rask beskjed om at det skal gjøres noe med de økonomiske rammene. Det er det vi kan gjøre, og det er det vi har plikt til å gjøre, for det er vi som egentlig sitter med det hele og fulle ansvaret for økonomi og drift nå. Vi kan i hvert fall ikke lenger drive dette svarteperspillet overfor fylkeskommunene.

Jeg håper at flere kan støtte opp om forslaget fra Senterpartiet som Sosialistisk Venstreparti har gått inn for. Jeg synes at det som er sagt fra både Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, bør tilsi at de stemmer for dette forslaget i dag, slik at det blir et flertall som «ber Regjeringen komme tilbake med en bred utredning og sak om spesialisthelsetjenestens økonomi og situasjon i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett», slik at en kan «sikre og styrke pasientenes behov for akuttberedskap, behandling og rehabilitering».

Jeg er enig med SV i det som sies om rus og psykiatri, men det er langt mer som trenger ressurser her.

Jeg vil ta opp forslaget fra Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Ola D. Gløtvold har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Dagfinn Høybråten [11:22:54]: Hovedprinsippet i helsereformen er at de regionale helseforetakene bærer ansvaret for å gjennomføre Stortingets vedtak. Dette er ingen fristilling fra den politiske behandling, men det er et ansvar for å følge opp den politiske behandling av helseforetakenes rammevilkår.

En gjeldssanering nå vil ha en rekke uheldige effekter. Det vil undergrave styringsautoriteten til de regionale helseforetakene, og en sanering av akkumulerte underskudd vil straffe de foretak som lojalt følger Stortingets forutsetning.

Jeg vil vise til Innst. S. nr. 88 for 2003–2004 om endringer under enkelte kapitler på statsbudsjettet medregnet folketrygden for 2003, hvor også problemstillingen er berørt. Der heter det:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at akkumulert driftsunderskudd i årene 2002 og 2003 i foretakene derfor ikke skal dekkes inn før etter at balanse er gjenopprettet, dvs. etter år 2005.»

Behov for bruk av driftskreditter er primært knyttet til helseforetakenes løpende likviditet og har ingen direkte kobling mot foretakenes driftsresultater, som bl.a. er påvirket av ikke betalbare kostnader. Helseforetakene hadde i 2002 relativt god likviditet, bl.a. som følge av at feriepengeutbetalingene dette året ble utbetalt av fylkeskommunene. Det var ingen av de regionale helseforetakene som hadde driftskredittlån ved utgangen av dette året, selv om driftsregnskapene viste et samlet underskudd på i overkant av 800 mill. kr.

De regionale helseforetakene har i 2003 i ulikt omfang tatt opp driftskredittlån for å dekke løpende drift. Regnskapsresultatene for 2003 er ennå ikke ferdigstilt fra administrasjonens side, slik at det nå ikke er klart hvor mye driftskredittlån helseforetakene har tatt opp ved utgangen av 2003.

De regionale helseforetakene er i Budsjett-innst. S. nr. 11 for 2003-2004 pålagt å komme i driftsmessig balanse i 2005. Omstillingsutfordringene er ulike mellom de regionale foretakene. Jeg vil understreke det uheldige i om Stortinget i en slik situasjon skulle gripe inn og et-

tergi gjeld. Sosialkomiteens flertall har selv understreket dette, og jeg vil igjen vise til flertallsmerknadene fra komiteen i Innst. S. nr. 88 om endringer under enkelte kapitler på statsbudsjettet medregnet folketrygden for 2003 under Helsedepartementet, hvor det heter:

«Flertallet vil også vise til at foretaksmodellen bygger på et system med ansvarlig styrer. Et system hvor driftsunderskudd blir etterbevilget av Stortinget, vil undergrave ansvarligheten i foretakene. Dette vil også eventuelt belønne de foretakene som ikke forholder seg til de rammene som er gitt av Stortinget, og dermed også undergrave modellen.»

Etter min oppfatning kan de samme argumentene brukes mot å foreta en ekstraordinær gjeldssanering nå, slik forslagsstillerne tar til orde for.

Dersom forslaget vedtas, vil de styrer og ledelser som med lojalitet har fulgt opp de rammebetingelser som er avklart av overordnede politiske myndigheter, få en grunnleggende svekkelse av sin styringsautoritet.

Jeg vil også generelt peke på at foretaksmodellen er helt avhengig av at det ikke setter seg kulturer i foretakene der det i ulik grad og på ulik måte spekuleres i at fastsatte rammebetingelser vil bli endret. Endringer av rammebetingelsene i denne saken vil kunne ha som sideeffekt at autoriteten til fastsatte rammebetingelser svekkes, og at det dermed kan bli vanskeligere å få modellen til å virke i samsvar med dens intensjoner. Nettopp derfor er det også viktig at Stortinget behandler budsjetter og rammebetingelser når Stortinget behandler budsjetter og rammebetingelser, og ikke kontinuerlig underveis i året. Det vil føre til at det praktisk talt vil bli umulig for ledelser og styrer i helseforetakene å gjøre det Stortinget har bedt dem om, og det oppdrag Stortinget har gitt dem.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Olav Gunnar Ballo (SV) [11:26:49]: SV er enig med statsråden i at man ikke bør foreta en gjeldssanering nå, men at det bør skje planlagt og i forbindelse med en gjennomgang. Vi har også vært med og fremmet et forslag om at man bør ha en bredere gjennomgang i forhold til økonomien i helseforetakene for målrettet å kunne bruke midlene. Jeg ønsker statsrådets begrunnelse for hvorfor han ikke ser det hensiktsmessig at flertallet, altså også regjeringspartiene, slutter seg til dette forslaget.

Så har jeg ett spørsmål til. Det er knyttet til oppslaget i Dagsavisen som jeg nevnte. Når statsråden ser den lønnsutviklingen som har vært for en del grupper, spesielt høyt lønnsgrupper innenfor helseforetakene, ser han da med bekymring på denne utviklingen, fordi man ikke målrettet klarer å bruke økte bevilgninger inn mot de gruppene som trenger det mest? Hvordan vil statsråden i så fall ta tak i det for å hindre at denne utviklingen fortsetter?

Statsråd Dagfinn Høybråten [11:27:55]: Det er Stortinget som har vedtatt helseforetaksloven, og det er Stortinget som har bestemt at de regionale helseforetake-

ne og helseforetakene har arbeidsgiveransvaret i dette systemet. Med arbeidsgiveransvaret følger ansvaret for å forhandle lønns- og arbeidsvilkår med partene i arbeidslivet. Når representanten Ballo snakker om at politikerne skal ta tilbake styringen over sykehusene i sammenheng med lønnsforhold, må jeg spørre om han har tenkt å ta tilbake arbeidsgiveransvaret fra de regionale helseforetakene og legge det i Stortinget. Det vil mildt sagt være svært lite hensiktsmessig.

Jeg tror at det er viktig å gjøre de ansvarlige ansvarlig, også for en utvikling som jeg synes det er grunn til å stille spørsmål ved. Og jeg synes det er en spesiell grunn til å stille spørsmål ved en utvikling hvor man får en slik vekst i legelønningene samtidig som legene drar i gang aksjoner hvor de skal ha helseministeren til å peke på hvilke pasienter vi ikke skal ha råd til å behandle.

Bjarne Håkon Hanssen (A) [11:29:28]: Jeg er grunnleggende enig med helseministeren i at det å bruke gjeldssanering som et virkemiddel overfor sykehusøkonomien nå ville være svært uheldig. Jeg mener også at det er svært viktig at det kravet om en økonomisk drift i balanse som nå er satt til utgangen av 2005, blir stående. Det betyr ikke at Stortinget ikke har et ansvar for å drøfte og forholde seg til den økonomiske situasjonen i sykehusene, men skal vi gjøre det, må vi etter min mening gjøre det gjennom fortløpende å vurdere om bevilgningsnivået er riktig. Der synes jeg at helseministeren var litt uklar. Jeg mener det er viktig med en fortløpende politisk debatt om hvorvidt bevilgningsnivået til sykehusene er korrekt, selv om sykehusene må forholde seg til at vedtak fattes i forbindelse med budsjett og gjelder inntil nye vedtak er fattet. Men man kan ikke forhindre en politisk debatt om bevilgningsnivået i sykehusene.

Statsråd Dagfinn Høybråten [11:30:38]: Selvsagt skal man ikke forhindre en politisk debatt om rammevilkårene for sykehusene. Den bør pågå, og den bør pågå kontinuerlig. Det er en styrke for sektoren. Men når budsjettet er vedtatt og rammebetingelsene er lagt, bør de ansvarlige få arbeidsro til å gjennomføre det opplegget som Stortinget har vedtatt. Hvis vi har en løpende vurdering av hvorvidt rammebetingelsene er riktige fra den dagen de er vedtatt, blir det en helt umulig oppgave å lede et helseforetak eller et sykehus i dette landet, fordi det faktisk fordrer at man har en viss forutsigbarhet fra den ene måneden til den andre når det gjelder rammebetingelsene.

Jeg mener derfor, som jeg sa i mitt hovedinnlegg, at Stortingets vurdering av dette bør knyttes til Stortingets budsjetttrunder om høsten og i revidert nasjonalbudsjett.

Ola D. Gløtvold (Sp) [11:32:00]: Statsråden presierte innledningsvis i sitt innlegg at gjeldssanering er uheldig. Det ville bl.a. kunne undergrave styringssystemet og svekke autoriteten. Men er det heldig at man i den situasjon vi har i helsevesenet vårt i dag, i spesialisthelsetjenesten og i sykehusene, som også andre representanter har vært inne på her, står i fare for nedleggelse og svek-

kelse av behandlingstilbudet? Vi vet at det er en økning i antall korridorpasienter, vi vet også at flere helseforetak har sagt at man nå kan få lengre ventelister, og vi vet også at sykehus har uttalt at når de har utbetalt feriepenge i 2004, må de søke driftskreditt for videre drift. Det kan ikke være noen forutsigbar og skikkelig situasjon for et helsevesen som vi skal være bekjent av.

Gjeldssanering skal ikke oppfattes som en aksept for budsjettoverskridelser, og statsråden burde ha tatt tak i de høye lønningene langt før og ryddet opp i det, hvis det er det som er faren. Vi skal ikke ha premiering av slike ting.

Ser ikke statsråden at det er et stort ressursbehov i helseforetakene og i spesialisthelsetjenesten som bør rettes opp før det får alvorlige konsekvenser?

Statsråd Dagfinn Høybråten [11:33:32]: Jeg ser at sykehusene har store ressursbehov, og jeg ser også mitt ansvar for å vurdere utviklingen i sykehusene i forhold til de tøffe omstillingskrav som sykehusene er stilt overfor. Det kommer jeg til å gjøre, og jeg kommer tilbake til Stortinget i forhold til det.

Jeg vil klart fastholde at en gjeldssanering slik som Senterpartiet har foreslått i dag, ville være å premiere dem som har større akkumulerte underskudd, og å straffe dem som lojalt har fulgt opp Stortingets forutsetninger. Det vil være uheldig og skadelig. Derfor bør forslaget ikke vedtas.

Jeg må også minne om at forut for Stortingets budsjettbehandling var det en grundig gjennomgang av økonomien i foretakene og en åpen høring, hvor Stortinget fikk seg forelagt foretakenes egen vurdering av rammebetingelsene.

John I. Alvheim (FrP) [11:34:53]: Å slette gjeld ville være å premiere dem som driver dårlig, er det blitt sagt av flere her. Er det ikke helseministerens pålagte oppgave å sørge for at alle helseforetakene driver økonomisk forsvarlig? Da kan man ikke argumentere med å si at sletter man gjeld, premierer man dem som driver dårlig, og straffer dem som driver godt. Dette er et argument som ikke holder.

Så til det forutsigbare. Mener virkelig helseministeren at når Stortinget har fattet sitt budsjettvedtak i forhold til bevilgning til foretakene, overlater vi alt i driftsåret til foretakene uansett hvilke forslag de måtte legge frem for å kutte i tilbud til pasientene? Helseministeren kan da ikke mene at vi da skal forholde oss stille og rolig til dette? Det kommer aldri Fremskrittspartiet til å gjøre.

Statsråd Dagfinn Høybråten [11:36:22]: Jeg vil fastholde at et system hvor driftsunderskudd blir etterbevilget av Stortinget, vil undergrave ansvarligheten i foretakene. Her er jeg på trygg grunn i forhold til sosialkomiteens flertall, som ordrett har uttalt det samme.

Så til spørsmålet om forutsigbarhet. Jeg mener selvfølgelig ikke at man i det øyeblikk Stortinget har vedtatt budsjettet, skal ta bind for øynene og propper i ørene og ikke følge med på utviklingen. Selvfølgelig skal det i en dynamisk politisk prosess både kunne stilles spørsmål og

gis korrektiver og eventuelt vedtas andre rammebetingelser. Men det jeg i all beskjedenhet har forsøkt å påpeke, er at hvis vi har en kontinuerlig budsjettbehandling nærmest fra dag én etter at rammebetingelsene er fastsatt, vil det umuliggjøre det gjennomføringsansvaret som ledelsen og styret i helseforetakene har. Det er et stort og komplekst ansvar. Det er ikke en pølsebod man driver, det er en av de mest komplekse virksomhetene i Norges land.

Olav Gunnar Ballo (SV) [11:37:58]: Jeg la merke til at statsråden istedenfor å svare på mine to spørsmål valgte å stille et spørsmål tilbake – muligvis ut fra den tro at jeg ikke hadde anledning til å besvare det.

Det er ikke slik at SV ønsker å fastsette lønnsnivået til leger i stortingssalen. Men det er klart at når vi ser at bevilgede midler ikke målrettet går mot de gruppene som skulle ha vært prioritert, og at midlene i stedet brukes slik vi ser her, mener vi at det er nødvendig å ta grep for å få bedre styring med ressursene. Det kan man gjøre på ulike måter. En måte er nettopp slik som vi har vært med på å fremme forslag om, at man allerede i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett får en grundig gjennomgang av den økonomiske situasjonen, slik at Stortinget kan ta stilling til om midlene brukes korrekt. Jeg spurte altså statsråden hvorfor han eventuelt ikke vil være med på det.

Så hører vi nettopp fra lederen i sosialkomiteen hvordan det blir argumentert. Hvis bare helseforetakene legger fram kutt for dem som er mest utsatt, så vil Stortinget – ut fra den begrunnelsen han gav – gi etter, og så får man de bevilgningene. Altså sørger man hele tida for å holde unna det som man kunne ha kuttet. Ser ikke statsråden at det er et dilemma, og at det er viktig å få den gjennomgangen for å sikre riktig bruk av midler?

Statsråd Dagfinn Høybråten [11:39:20]: Jeg holdt på å si: Jeg takker representanten Ballo for svaret. Jeg er helt enig i at det på noen områder er nødvendig å ta grunnleggende grep for å styre og målrette bruken av ressurser. Det mener jeg at jeg har vist gjennom målrettet satsing på kreftbehandling og gjennom målrettet satsing på psykisk helse, hvor det har vist seg nødvendig å ta veldig sterke styringsgrep for å få ønskede resultater.

Men jeg tror det er viktig at vi har en helhetlig og planmessig tilnærming til dette, og derfor har jeg invitert Stortinget til å delta i utviklingen av de planverktøyene som ligger i helseforetaksloven, ved at vi får en samlet behandling av dem i forbindelse med statsbudsjettet til høsten. Jeg vil i tråd med de føringer som sosialkomiteens flertall har gitt i budsjettinnstillingen for 2004, legge opp til en slik bred gjennomgang i høst.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Ola D. Gløtvold (Sp) [11:40:48]: Med fare for å bli betegnet som møteplager må jeg likevel ta ordet, det er

en del ting jeg ikke kan la bli hengende i lufta her, bl.a. helseministerens utsagn om at en gjeldssanering ville premiere dem som har størst akkumulert underskudd. Vi ber i vårt forslag om at Regjeringen skal komme tilbake med en skikkelig oversikt over hvor behovene er størst, og vi sa at man ikke skulle premiere budsjettoverskridelser som var av en slik art at de ikke burde premieres. Det er også, som påpekt av representanten Alvheim, slik at det er helseministeren som skal sørge for at helseforetakene driver bra og riktig.

Jeg synes det blir litt spesielt når helseministeren viser til de høringer vi hadde om sykehusøkonomien, høringer som på vegne av helseforetakene ble ledet og styrt av helseministeren. Jeg synes det hadde vært mer interessant om helseministeren hadde kommet inn på Riksrevisjonens rapport om den økonomiske styringen og den økonomiske rapporteringen både fra departement og tilbake fra helseforetakene til departement og storting, og hvordan vi skal kunne evne å ha innsyn og oversikt over hva som skjer.

Det blir litt merkelig og nesten absurd at den høyest ansvarlige innenfor norsk helsevesen advarer mot og går så aktivt ut for å forhindre mer ressurser til et helsevesen som så klart og åpenbart trenger mer ressurser. De menneskelige og faglige ressursene skal helseforetakene prøve å bringe til veie, men da må vi gi dem rammer i form av økonomi, og det er vi som har ansvaret for det.

Det blir også slik at man skyver hverandre foran seg. Helseministeren viser til at flertallet ordrett har vedtatt det samme som han sier herfra. Flertallet viser ofte til hva helsestatsråden har skrevet i brev til komiteen. Hvis man driver denne formen med å skyve hverandre foran seg, er det klart at det blir en slags tefloneffekt i forhold til å komme inn til sakens kjerne og ta tak i det som er viktig.

Jeg mener at helse – et forsvarlig, trygt tilbud som folk kan føle er slik de mener det skal være – er det viktigste velferdspolitiske spørsmålet vi kan befatte oss med. Da burde det kanskje være større seriøsitet i forhold til et forslag her om å skaffe til veie ressurser slik at helsevesenet vårt fungerer, i stedet for at det, som nå, nedlegges tjenestetilbud, avvikles behandlingsformer og sies opp personell. Dette er alt sammen slikt som befolkningen føler går på bekostning av det de forventer de skal ha et tilbud om hvis helsa slår klikk. Da er det ikke så rart om det dukker opp fakkeltog over det ganske land.

Jeg synes at vi i hvert fall burde få et bedre beslutningsgrunnlag enn det vi har hatt her, hvor det sies at man har ingen gjeld, og at det bare vil undergrave prestisje og autoritet hvis man nå prøver å tilrettelegge for en bedre helsetjeneste i Norge.

Harald T. Nesvik (FrP) [11:44:14]: Jeg føler bare behov for å knytte et par små kommentarer til den samtalen, hadde jeg nær sagt, som var mellom helseministeren og Olav Gunnar Ballo. Representanten Ballo viste der blant annet til at bare helseforetakene framlegger en akuttliste, vil Fremskrittspartiet umiddelbart komme på

banen for å dekke den biten og stemme mot en endring. Det er ikke det det dreier seg om.

Spørsmålet som bl.a. representanten Alvheim stilte helseministeren, gjaldt om vi skal kunne diskutere helsepolitikk også utenfor de to ordinære budsjettbehandlingene, og det har ingenting å gjøre med det representanten Ballo var inne på.

SVs representant har også gått inn for å øremerke og er bekymret for legelønningene. Der synes jeg helseministeren gav et utmerket svar. Jeg vil bare henvise til de endringer som også SV nå har gått inn for, som var den desidert beste øremerkingen for å få økt pasientbehandling, nemlig den stykkprisfinansieringsandelen som tidligere var på 60 pst., og som nå er redusert til 40 pst. Man går faktisk tilbake til en større rammefinansiering og kan dermed bruke mer midler til f.eks. lønninger og mindre til pasientbehandling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se nedenfor)

I n g e L ø n n i n g gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget er rede til å gå til votering i sakene på dagens kart.

Det foreligger ikke noe voteringstema i sak nr. 1.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at staten ved Nærings- og handelsdepartementet kan utstede garantier for miljø- og forurensningsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som følger av offentligrettslig miljøpålegg oppad begrenset til 50 mill. kroner.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt frem tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Olav Gunnar Ballo på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet
- forslag nr. 2, fra John I. Alvheim på vegne av Fremskrittspartiet
- forslag nr. 3, fra Ola D. Gløtvold på vegne av Senterpartiet

Det voteses først alternativt mellom innstillingen og forslag nr. 3, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen snarest fremme forslag for Stortinget om dekning av opparbeidet gjeld i helseforetakene for 2002 og 2003 innenfor en ramme på 3 mrd. kroner.»

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:10 (2003-2004) – forslag fra stortingsrepresentantene Ola D. Gløtvold, Morten Lund og Åslaug Haga om dekning av opparbeidet gjeld i helseforetakene for 2002 og 2003 – avvises.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Senterpartiet bifaltes innstillingen med 95 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 11.53.08)

Presidenten: Det voteres så over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen endre prosentdelen av den innsatsbaserte finansieringen av sykehus tilbake til 60 prosent.»

V o t e r i n g s t a v l e n e viste at det var avgitt 87 stemmer mot og 16 stemmer for forslaget fra Fremskrittspartiet.

(Voteringsutskrift kl. 11.53.28)

Steinar Bastesen (Kp) (fra salen): Jeg stemte feil. Jeg skulle stemt imot.

Presidenten: Da rettes stemmetallene til 88 stemmer mot forslaget og 15 for. Forslaget er dermed forkastet.

Det voteres så over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med en bred utredning og sak om spesialisthelsetjenestens økonomi og situasjon i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2004 slik at det da kan foretas nødvendige bevilgninger for å sikre og styrke pasientenes behov for akuttberedskap, behandling og rehabilitering.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ble med 77 mot 26 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 11.54.03)

S a k n r . 4

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 11.55.
